

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор Таврійського національного
університету імені В. І. Вернадського

Валерій БОРТНЯК

« 29 » листопада 2025 р.

ВИСНОВОК

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Цьомри Володимира Юрійовича тему:
«ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ
ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань
08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Витяг

I
з протоколу № 5/1 засідання
кафедри державно-правових та гуманітарних наук
навчально-наукового гуманітарного інституту
від «28» січня 2025 року

Присутні: завідувач кафедри державно-правових та гуманітарних наук,
кандидат історичних наук, доцент Зореслава ЗАХОЖАЙ, д.ю.н., проф.
Валерій БОРТНЯК, д.ю.н., проф. Юрій ЛУЦЕНКО, д.ю.н., проф. Лариса
КРИВОРУЧКО, к.ю.н., доц. Сергій ГУБАРЄВ, к.ю.н., ст.викл.
Олена ВІНГЛОВСЬКА, к.ю.н., доц. Катерина БОРТНЯК, к.ю.н., доц.
Кіра ГОРЕЛКІНА, к.ю.н., доц. Наталія ДОБРЯНСЬКА, к.ю.н., доц. Андрій
ШАБАЛІН, к.ю.н., ст.викл. Анна КОВАЛЬ, к.ю.н., доц. Вероніка
ГОРСЛОВА, д.і.н., к.ю.н., доц. Віктор ЧЕВГУЗ, к.і.н.

Серед присутніх докторів юридичних наук – 4, кандидатів юридичних
наук – 9

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Цьомри Володимира
Юрійовича (аспірант 2022-2026 років навчання) на тему: «Теоретико-правові
аспекти формування правосуб'єктності юридичної особи», поданої на
здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за
спеціальністю 081 «Право». Науковий керівник – кандидат юридичних наук,
доцент Бортняк Катерина Василівна, доцент кафедри державно-правових та
гуманітарних наук навчально-наукового гуманітарного інституту
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.

Дисертація виконувалась на кафедрі державно-правових і
гуманітарних наук навчально-наукового гуманітарного інституту
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Тема

дисертації затверджена 28 жовтня 2021 року рішенням Вченої ради Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського № 4.

Виступили:

Здобувач В. Цьомра представив презентацію за основними положеннями дисертації «Теоретико-правові аспекти формування правосуб'єктності юридичної особи», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію та методику, охарактеризував об'єкт та предмет дисертації, виклав основні наукові положення та висновки, що виносяться на захист, вказав науково-практичну значущість роботи, зазначив про впровадження результатів дослідження.

Здобувачем зазначено, що актуальність теми дослідження зумовлена тим, що у певних сферах правовідносин юридичні особи користуються навіть більшим об'ємом прав та обов'язків, аніж фізичні особи (зокрема, у сфері господарювання), у деяких інших роль юридичної особи є достатньо незначною і зводиться до мінімуму. Тому питання формування правосуб'єктності юридичної особи, включаючи її галузеві та спеціальні втілення, є особливо важливим в контексті розуміння того, яким повинен бути належний правовий статус юридичної особи як суб'єкта різноманітних правовідносин та, відповідно, як суб'єкта різних галузей права.

У теорії права правосуб'єктність розглядається як сукупність можливостей мати права й обов'язки та можливості своїми діями набувати й здійснювати права, створювати й виконувати обов'язки (правоздатність і дієздатність). Правоздатність розділяє особу неправову від правової, об'єднуючи їх. У деяких галузях права правосуб'єктність трансформується, включаючи, наприклад, деліктоздатність та угодоздатність. У господарському праві використовуються поняття господарської правосуб'єктності та компетенції, що створює проблему при реалізації цілей юридичної особи у різних правовідносинах.

Крім того, відкритим залишається питання про спеціальну чи універсальну правосуб'єктність юридичної особи. Якщо її правосуб'єктність визначається державою, то вона обмежена правами та обов'язками, наданими останньою. Процедура виникнення та реалізації прав і обов'язків юридичної особи складна, вона вимагає виконання послідовних дій, визначених законом. Тож необхідно додатково розмежувати етапи формування правосуб'єктності, а також детальніше проаналізувати набуття юридичною особою можливості реалізації правосуб'єктності, враховуючи можливі ситуації втрати цієї здатності.

В Україні окремі аспекти формування правосуб'єктності юридичної особи досліджували такі науковці, як Ю. Акіменко, І. Бабченко, В. Бондаренко, В. Бортняк, О. Гарагонич, Т. Грачова, С. Грудницька, О. Делінський, М. Демідова, В. Добровольська, О. Донченко, Д. Жеков, Ю. Жорнокуй, Н. Жук, О. Зозуляк, Н. Ільницька Т. Кагановська, К. Кацюба, В. Качур, І. Коваль, Л. Козловська, К. Косяченко, В. Кравчук, Т. Мацелик, С. Миронюк, Л. Мозолюк-Боднар, Ю. Оніщик, Л. Остапенко, В. Піддубна, Ю. Пундор, В. Січевлюк, Т. Сливка, Т. Санжарук, Ю. Чалий, В. Щербина, Ю. Юркевич, А. Яновицька та ін.

Огляд наукової літератури, присвяченої загальнотеоретичним питанням формування правосуб'єктності юридичної особи при її утворенні свідчить про те, що більшість науковців віддають перевагу дослідженню окремих питань саме галузевої правосуб'єктності юридичних осіб як на етапі їх створення, так і у період наступного функціонування. При цьому більш розвинутим є той сектор доктринальних досліджень, який має своїм предметом правосуб'єктність юридичних осіб приватного права (точніше кажучи, приватну правосуб'єктність юридичних осіб). Стосовно ж юридичних осіб публічного права, то питання аналізу їх статусу в цілому, як і питання щодо формування їх специфічної публічної правосуб'єктності, досі не отримали належної уваги дослідників. Проблема загострюється тим, що виникають нові правові явища, важливі й для суб'єктів приватноправових, і для суб'єктів публічно-правових відносин. З врахуванням розвитку правової дійсності належить скоординувати галузеві теорії із рівнем теорії права, забезпечити вихід здобутків галузевої сфери у теорію права для адекватної інтерпретації та осмислення.

Крім того, законодавче регулювання процедури формування, меж та змісту правосуб'єктності юридичної особи не завжди створює необхідні правові рамки для належної реалізації правового потенціалу такого суб'єкта. Зокрема, мають місце прогалини та суперечності у законодавстві, які доводиться заповнювати або ж у довготривалій судовій практиці, або ж через застосування практиками елементів теоретичних конструкцій. Тому неналежне законодавче регулювання створює значні перешкоди при практичній реалізації прав та обов'язків юридичних осіб як суб'єктів права. Зокрема, формальний обов'язок владних структур діяти виключно у межах повноважень, наданих їм законом, є одночасно як необхідною межею, що стримує виникнення свавілля та незаконні дії представників влади, так і перешкодою при розв'язанні конкретних проблемних задач, що не адекватно регулюються у законодавчому полі.

Здобувачем визначено мету дисертаційної роботи – яка полягає в тому, щоб розкрити теоретико-правові аспекти формування правосуб'єктності юридичної особи, комплексно дослідити основні етапи формування правосуб'єктності юридичної особи на підставі аналізу та синтезу відповідних галузевих підходів та концепцій, що стосуються проблем

формування правосуб'єктності юридичних осіб – суб'єктів господарського та інших галузей права. Для досягнення цієї мети реалізовані такі завдання:

- визначити історико-правові засади формування правосуб'єктності юридичної особи;
- окреслити методологічні, концептуальні та загальнотеоретичні підходи до розуміння правосуб'єктності юридичної особи;
- розкрити прикладні аспекти формування правосуб'єктності юридичної особи у процесі її утворення;
- провести аналіз процесу та умов конкретизації обсягу правосуб'єктності новоствореної юридичної особи після її державної реєстрації;
- з'ясувати проблемні аспекти термінологічної визначеності особливостей правосуб'єктності юридичної особи у загальній теорії права та взаємозв'язку з іншими поняттями у цій сфері;
- обґрунтувати систему підстав обмеження правосуб'єктності юридичної особи;
- сформулювати новий науково-філософський погляд на проблему наділення правосуб'єктністю таких систем як ШІ, робототехніка та інших, що мають певні схожі риси з юридичними особами.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають при формуванні правосуб'єктності новостворюваної юридичної особи.

Предметом дослідження є теоретико-правові аспекти формування правосуб'єктності юридичної особи.

За результатами проведеного дослідження було сформульовано такі висновки:

1. Історіографія розвитку поняття юридичної особи та її правосуб'єктності охоплює кілька ключових етапів, кожен з яких вніс важливий внесок у формування сучасного розуміння цього інституту:

1.1. Період Античності. У цей час з'явилися перші прообрази юридичних осіб, зокрема поняття корпорацій, які об'єднували людей для досягнення спільних цілей. Вже тоді відбувалося відмежування прав таких корпорацій від прав їх учасників, що стало першим кроком до визнання юридичної особи як самостійного суб'єкта права.

1.2. Епоха Середньовіччя. У цей час правосуб'єктність юридичних осіб розвивалася переважно через діяльність церковних організацій та торгових гільдій. Церковні інституції, маючи власні статути, фактично визнавалися юридичними особами, що володіли певними правами та обов'язками. Торгові гільдії, які об'єднували купців і ремісників, також стали одними з перших юридичних осіб, що мали чітко визначені права та обов'язки, що сприяло розвитку торгівлі та економіки;

1.3. Епоха Відродження та Нового часу. Поняття правосуб'єктності юридичної особи набуває чіткіших юридичних рис. Зростання економічної

активності, поява торгівельних компаній, банків та страхових компаній вимагали чіткого правового статусу для таких утворень. Це призвело до формування більш деталізованих правових норм, що регулювали діяльність юридичних осіб;

1.4. Сучасний період. На сьогодні поняття юридичної особи та її правосуб'єктності є невід'ємною частиною правових систем більшості країн світу. Юридичні особи визнаються самостійними суб'єктами права, здатними володіти майном, укладати договори, нести відповідальність та здійснювати інші правові дії. Це стало результатом тривалого історичного розвитку, який охопив різні етапи еволюції права та суспільства.

Таким чином, історія розвитку поняття юридичної особи демонструє, як поступово формувалися її основні характеристики, що дозволили цьому інституту стати одним із ключових елементів сучасних правових систем.

2. Правосуб'єктність юридичної особи – це сукупність індивідуальних ознак, які дозволяють виділити та індивідуалізувати конкретну юридичну особу серед інших суб'єктів права. Вона закріплює правовий зв'язок між юридичною особою та зовнішнім світом, визначаючи її місце та роль у правовій системі.

Юридичний зміст правосуб'єктності полягає в здатності суб'єкта мати права та обов'язки, самостійно або через представників чи органи здійснювати їх, а також нести відповідальність за порушення правових норм (делікти). Правосуб'єктність включає декілька ключових елементів: правоздатність (здатність мати права та обов'язки) та дієздатність (здатність самостійно реалізовувати ці права та обов'язки), а також деліктоздатність (здатність нести відповідальність за вчинені правопорушення).

3. Правоздатність юридичної особи – це можливість суб'єкта права бути центром правової дійсності, тобто творцем, носієм та реалізатором прав, інтересів і обов'язків. Вона визначає межі можливостей юридичної особи у правовому полі. Існує два види правоздатності:

Загальна (універсальна) правоздатність: юридична особа може займатися будь-якою діяльністю, яка не заборонена законом. Це найпоширеніший вид правоздатності, який характерний для більшості юридичних осіб.

Спеціальна правоздатність: юридична особа має право здійснювати лише певний вид діяльності, що чітко визначено законом або установчими документами. Така правоздатність характерна для організацій, які створюються для виконання конкретних функцій (наприклад, банки, страхові компанії, благодійні фонди).

4. Дієздатність юридичної особи – це комплексна здатність, яка включає кілька аспектів:

4.1. Правонабувальна здатність: можливість суб'єкта набувати права та обов'язки через юридично значущі дії (наприклад, укладення договорів).

4.2. Правореалізуюча здатність: втілення правових норм у практичній діяльності, тобто реалізація набутих прав та виконання обов'язків.

4.3. Правовиконавча здатність: можливість суб'єкта своїми діями виконувати набуті права та обов'язки.

4.4. Праворозпорядча здатність: право суб'єкта самостійно розпоряджатися своїми правами, включаючи можливість передавати їх іншим особам, відмовлятися від них або припиняти їх дію.

4.5. Деліктоздатність: здатність нести відповідальність за вчинені правопорушення (делікти), що включає як дії самої юридичної особи, так і її представників чи органів.

Дієздатність юридичної особи є важливим елементом її правового статусу, оскільки саме вона дозволяє суб'єкту активно взаємодіяти з правовою системою, реалізовувати свої інтереси та виконувати зобов'язання.

5. Правосуб'єктність юридичної особи є фундаментальним поняттям, яке забезпечує її функціонування як самостійного учасника правовідносин. Вона дозволяє юридичним особам бути рівноправними суб'єктами у економічній, соціальній та політичній сферах, забезпечуючи стабільність і передбачуваність правового регулювання.

У сучасних умовах правосуб'єктність юридичних осіб постійно розвивається, адаптуючись до нових викликів, таких як глобалізація, цифровізація та зростання ролі міжнародного права. Це вимагає від законодавців розробки нових підходів до регулювання правового статусу юридичних осіб, зокрема у сферах, пов'язаних із використанням штучного інтелекту, блокчейну та інших інноваційних технологій.

6. Юридична особа володіє різними видами правосуб'єктності, які визначають її здатність брати участь у різних типах правовідносин. Кожен із цих видів має свої особливості та сфери застосування:

6.1. цивільну правосуб'єктність – здатність мати цивільні права та обов'язки, тобто володіти майном, укладати договори, нести відповідальність за своїми зобов'язаннями, а також здатність своїми діями набувати цивільних прав та створювати цивільні обов'язки, реалізується через її органи (директор, правління тощо);

6.2. господарську правосуб'єктність – це визначена законодавством можливість бути учасником господарських правовідносин, набувати та реалізовувати через свої органи чи учасників права, інтереси та обов'язки, включаючи участь у торгах, підписання контрактів, здійснення господарських операцій тощо;

6.3. адміністративну правосуб'єктність – це онтологічна властивість суб'єктів адміністративного права, яку вони отримують внаслідок дії галузевих правових норм, яка наділяє такого суб'єкта визначеним колом прав та обов'язків та встановлює специфічні шляхи та методи їхньої реалізації;

6.4. трудову правосуб'єктність – це визначена нормами трудового права властивість юридичної особи мати, володіти, здійснювати (реалізовувати, набувати, виконувати) трудові права, обов'язки, а також нести юридичну відповідальність за їх невиконання чи неналежне виконання;

6.5. міжнародну правосуб'єктність – це здатність юридичної особи своїми діями набувати міжнародних прав та створювати міжнародні обов'язки, тобто брати участь у міжнародних правовідносинах, включаючи підписання міжнародних угод, участь у міжнародних організаціях, ведення зовнішньоекономічної діяльності.

Різні види правосуб'єктності юридичної особи дозволяють їй ефективно функціонувати у різних сферах правовідносин – від цивільних і господарських до трудових і міжнародних. Кожен із цих видів має свої специфічні риси, що визначаються нормами відповідних галузей права. Разом вони формують комплексний правовий статус юридичної особи, який забезпечує її здатність бути повноцінним учасником правового життя.

У сучасних умовах розвиток нових форм господарської діяльності, зокрема в цифровому середовищі, ставить нові виклики перед правосуб'єктністю юридичних осіб. Це вимагає постійного оновлення правових норм та адаптації існуючих підходів до нових реалій.

7. Правосуб'єктність юридичної особи – це динамічна характеристика, яка формується під впливом низки факторів. Вони визначають обсяг прав та обов'язків, які може мати юридична особа, а також її можливості у різних правовідносинах. До таких основних факторів, що впливають на індивідуалізацію правосуб'єктності, відносимо наступні:

7.1. Організаційно-правова форма юридичної особи (наприклад, товариство з обмеженою відповідальністю, акціонерне товариство, благодійний фонд) визначає її правовий статус та обсяг правосуб'єктності. Деякі види діяльності (наприклад, банківська, страхова) потребують дотримання спеціальних вимог, що обмежує або розширює правосуб'єктність залежно від галузі.

7.2. Правосуб'єктність юридичної особи виникає з моменту її державної реєстрації. Будь-які зміни в реєстраційних даних (наприклад, зміна статуту, реорганізація) впливають на її правовий статус. Для здійснення окремих видів діяльності необхідно отримати ліцензії або дозволи, що може як розширювати, так і обмежувати правосуб'єктність.

7.3. Статут, положення або установчий договір визначають основні положення діяльності юридичної особи, її цілі, права та обов'язки. Ці документи можуть встановлювати додаткові обмеження або розширювати можливості юридичної особи, впливаючи на її правоздатність та дієздатність.

7.4. Структура органів управління (наприклад, засновники, акціонери, правління) визначає, як реалізується правосуб'єктність юридичної особи. Рішення, прийняті засновниками або акціонерами (наприклад, зміна статуту, збільшення капіталу), можуть суттєво впливати на обсяг прав та обов'язків юридичної особи.

7.5. Наявність майна та фінансові ресурси дозволяють юридичній особі здійснювати певні види діяльності та виконувати зобов'язання. Фінансова звітність та аудит можуть підвищити довіру контрагентів і розширити можливості юридичної особи у господарській діяльності.

7.6. Якщо юридична особа діє на міжнародному ринку, її правосуб'єктність регулюється не лише національним законодавством, але й міжнародними угодами та стандартами. Членство в міжнародних організаціях або участь у міжнародних проектах може надавати додаткові права та обов'язки, розширюючи правосуб'єктність.

Індивідуалізація правосуб'єктності юридичної особи – це результат впливу різноманітних факторів, які визначають її права, обов'язки та можливості у правовідносинах. Врахування цих факторів дозволяє юридичній особі ефективно функціонувати у відповідних сферах діяльності та адаптуватися до змін у правовому середовищі

8. Обсяг правосуб'єктності юридичної особи значною мірою залежить від змісту її установчих документів. Це обумовлено низкою ключових причин:

8.1. Регулювання діяльності: Установчі документи містять основні положення, які визначають права та обов'язки юридичної особи. Вони встановлюють, які цілі, завдання та функції має виконувати організація, а також межі її можливостей і обов'язків.

8.2. Організація управління: Установчі документи визначають структуру органів управління, їхню компетенцію, порядок прийняття рішень, а також механізми контролю та звітності. Це впливає на ефективність, прозорість діяльності організації та її здатність реалізовувати свої права та обов'язки.

8.3. Обмеження діяльності: Установчі документи можуть встановлювати обмеження щодо певних видів діяльності, що безпосередньо впливає на правосуб'єктність юридичної особи, обмежуючи або розширюючи її можливості.

8.4. Представництво: Установчі документи визначають, хто має право представляти юридичну особу у відносинах з третіми особами, укладати договори, вести переговори та інші правові дії. Це впливає на здатність організації вступати в правові відносини з іншими суб'єктами.

8.5. Реорганізація та ліквідація: Установчі документи регулюють порядок реорганізації та ліквідації юридичної особи, що включає питання правонаступництва, розподілу майна та зміни правосуб'єктності. Це важливо для визначення подальшої долі організації у разі її припинення або зміни форми існування.

Таким чином, установчі документи є фундаментом для визначення та формування правосуб'єктності юридичної особи, її можливостей та обмежень у правовому полі. Вони забезпечують чіткість та структурованість діяльності, що є важливим для ефективного функціонування організації.

9. Особливості правосуб'єктності філій та представництв юридичної особи:

9.1. Відсутність статусу окремої юридичної особи: Філії та представництва не є самостійними юридичними особами. Вони діють від імені юридичної особи, яка їх створила, і функціонують на підставі

положення, затвердженого цією юридичною особою. Це означає, що всі їхні дії та рішення є діями юридичної особи, яка їх заснувала.

9.2. Повноваження керівника: Керівник філії або представництва діє на підставі довіреності, виданої юридичною особою. Його повноваження обмежені рамками, визначеними цією довіреністю. Він не має права виходити за межі встановлених повноважень.

9.3. Відповідальність юридичної особи: Юридична особа несе повну відповідальність за діяльність своїх філій та представництв. Це включає як правові, так і фінансові зобов'язання, які виникають у процесі їх діяльності.

9.4. Реєстрація у державному реєстрі: Інформація про створення філій та представництв підлягає обов'язковому включенню до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Це забезпечує прозорість та легітимність їх діяльності.

10. Особливості правосуб'єктності об'єднань юридичних осіб в Україні

10.1. Об'єднання юридичних осіб можуть утворюватися у різних формах, таких як асоціації, корпорації, консорціуми, концерни тощо. Вибір форми залежить від цілей та завдань, які ставлять перед собою учасники.

10.2. Об'єднання набуває статусу юридичної особи з моменту його державної реєстрації. Воно має власні права та обов'язки, відокремлене майно і може від свого імені укладати договори, бути учасником судових процесів та нести відповідальність за свої дії.

10.3. Правовий статус, структура, порядок управління та інші аспекти діяльності об'єднання визначаються його установчими документами, зокрема статутом. Ці документи є основою для функціонування організації.

10.4. У межах об'єднання створюються органи управління, такі як загальні збори учасників, виконавчі органи, контрольні органи тощо. Їх компетенція та повноваження чітко визначаються установчими документами.

10.5. Об'єднання не несе відповідальності за зобов'язання своїх учасників, а учасники, у свою чергу, не відповідають за зобов'язання об'єднання (якщо інше не передбачено законом або установчими документами).

10.6. Об'єднання можуть створюватися для досягнення комерційних або некомерційних цілей, які визначаються установчими документами. Цілі можуть включати спільну діяльність, захист інтересів учасників, реалізацію соціальних чи економічних проєктів.

10.7. Діяльність об'єднання може бути припинена шляхом реорганізації або ліквідації. Порядок цих процесів регулюється законодавством та установчими документами.

11. Правосуб'єктність об'єднання юридичної особи може бути власною або делегованою.

11.1. Власна правосуб'єктність:

11.1.1. Виникає безпосередньо з установчих документів об'єднання та норм законодавства.

11.1.2. Включає самостійне управління майном, ведення господарської діяльності, укладання договорів та інші дії, які об'єднання може здійснювати від свого імені.

11.2. Делегована правосуб'єктність:

11.2.1. Залежить від повноважень, наданих об'єднанню іншими суб'єктами, наприклад, його учасниками або державними органами.

11.2.2. Включає виконання конкретних завдань, таких як управління спільними ресурсами, реалізація проєктів або представлення інтересів учасників у зовнішніх відносинах.

Таким чином, правосуб'єктність об'єднань може бути як самостійною, так і залежною від повноважень, переданих іншими суб'єктами. Це дозволяє об'єднанням ефективно функціонувати у різних сферах діяльності.

12. Обмеження правосуб'єктності юридичної особи – це встановлені законодавством, внутрішніми документами, установчими договорами або рішеннями суду обмеження щодо обсягу, змісту та способів реалізації прав і обов'язків юридичної особи. Такі обмеження можуть бути спрямовані на забезпечення балансу між інтересами юридичної особи, держави та суспільства. Обмеження правосуб'єктності юридичної особи за правовою природою їхнього походження поділяються на:

12.1. обмеження правосуб'єктності юридичних осіб за вимогами закону;

12.2. договірні обмеження правосуб'єктності юридичної особи;

12.3. деліктні обмеження правосуб'єктності юридичної особи, що своєю чергою поділяються на позасудові та судові обмеження правосуб'єктності юридичної особи.

13. Законодавчі обмеження є результатом діяльності держави та громадянського суспільства, спрямованої на гармонізацію суспільних відносин та забезпечення балансу між публічними та приватними інтересами. Вони мають публічно-правовий характер, оскільки впливають із норм публічного права. До основних видів законодавчих обмежень належать:

13.1. Обмеження за суб'єктним складом засновників (учасників, акціонерів, членів):

13.1.1. Обмеження щодо правової форми засновників (наприклад, заборона фізичним особам бути засновниками певних видів юридичних осіб).

13.1.2. Обмеження щодо якісних характеристик засновників (наприклад, вимоги до професійної кваліфікації або досвіду).

13.1.3. Заборона окремим особам бути засновниками юридичної особи (наприклад, особам, які раніше порушували законодавство).

13.1.4. Обмеження щодо осіб, які здійснюють управління юридичною особою (наприклад, вимоги до керівників у фінансових установах).

13.2. Обмеження щодо форми діяльності: встановлення вимог до організаційно-правової форми юридичної особи (наприклад, обмеження для некомерційних організацій у здійсненні комерційної діяльності).

13.3. Обмеження щодо предмета або змісту діяльності: заборона або обмеження на здійснення певних видів діяльності (наприклад, обмеження у сфері азартних ігор або виробництва алкоголю).

14. Договірні обмеження – це механізм, який дозволяє обмежити обсяг або сферу прав та обов'язків юридичної особи шляхом укладення договору. Такі обмеження можуть бути встановлені для захисту інтересів контрагентів, забезпечення виконання зобов'язань або врахування специфічних умов співпраці. Основні характеристики договірних обмежень:

14.1. Вони виникають на основі взаємної згоди сторін.

14.2. Можуть стосуватися обмеження прав на укладення певних угод, ведення конкретних видів діяльності або взаємодії з третіми особами.

14.3. Використовуються для мінімізації ризиків та забезпечення стабільності у відносинах між сторонами.

15. Деліктні обмеження виникають у відповідь на правопорушення (делікти), вчинені юридичною особою. Вони встановлюються судом або іншими компетентними органами як санкція за порушення законодавства або договірних зобов'язань. До основних видів деліктних обмежень належать:

15.1. Заборона на здійснення певних видів діяльності: якщо діяльність юридичної особи призвела до значних збитків або порушень закону, суд може тимчасово або постійно заборонити їй здійснювати цю діяльність.

15.2. Фінансові обмеження: обмеження на фінансові операції, такі як заборона на укладення кредитних договорів або обмеження на використання банківських рахунків.

15.3. Анулювання ліцензій та дозволів: у разі порушення ліцензійних умов юридична особа може втратити право на здійснення ліцензованої діяльності.

15.4. Обмеження щодо укладення договорів: суд може заборонити юридичній особі укладати певні види договорів або співпрацювати з конкретними контрагентами.

Обмеження правосуб'єктності юридичної особи є важливим інструментом регулювання її діяльності. Вони можуть бути встановлені законодавством, договорами або судовими рішеннями та спрямовані на забезпечення балансу інтересів, запобігання правопорушенням та захист прав інших суб'єктів. Розуміння цих обмежень дозволяє юридичним особам ефективно функціонувати в рамках правового поля, уникаючи порушень та санкцій.

16. Швидкий розвиток технологій, зокрема штучного інтелекту (ШІ) та робототехніки, спричинив активну наукову дискусію про можливість надання таким системам правосуб'єктності. Це питання є складним і багатограним, оскільки торкається не лише юридичних, а й етичних, технологічних та соціальних аспектів. Основні позиції цієї дискусії можна представити так:

16.1. Правосуб'єктність передбачає здатність бути суб'єктом прав та обов'язків. У випадку з ШІ та робототехнікою це означає, що системи могли б: володіти певними правами (наприклад, на захист своїх інтересів); нести

обов'язки (наприклад, відповідальність за свої дії); бути здатними до юридичних дій (укладання договорів, пред'явлення позовів тощо).

Однак питання чи можуть системи, які не є живими істотами, мати такі ж права, як фізичні чи юридичні особи, поки залишається відкритим.

16.2. Надання правосуб'єктності ШІ порушує низку етичних питань, які потребують ретельного обговорення:

16.2.1. Чи повинні машини мати права? Наприклад, чи може робот мати право на захист від знищення або експлуатації?

16.2.2. Чи можуть вони мати моральну відповідальність? Наскільки ШІ здатний розрізняти добро і зло, якщо його дії базуються на алгоритмах?

16.2.3 Які права повинні мати роботи? Якщо права будуть надані, то які саме: право на існування, право на автономію чи щось інше?

Ці питання залишаються відкритими, оскільки етика взаємодії людини з машинами ще не має чітких відповідей.

16.3. Сучасне законодавство поки що не готове до визнання ШІ та робототехніки суб'єктами права. Для цього необхідно розробити нові закони, які визначатимуть права та обов'язки ШІ, а також створити механізми для вирішення конфліктів за участю ШІ (наприклад, хто нестиме відповідальність за помилки алгоритмів). Деякі країни вже роблять перші кроки у цьому напрямку. Наприклад, Європейський Союз розглядає питання регулювання ШІ, а Саудівська Аравія надала громадянство роботу Софії. Однак це лише початок довгого шляху.

16.4. На сьогоднішній день ШІ ще не досяг рівня, коли він може повністю самостійно приймати рішення без втручання людини. Основні обмеження включають залежність від програмного забезпечення та інструкцій, наданих розробниками, та відсутність справжньої свідомості та здатності до творчого мислення. Хоча технології продовжують розвиватися, ШІ залишається інструментом, створеним і контролюваним людиною

16.5. Надання правосуб'єктності ШІ може мати значний вплив на суспільство:

16.5.1. Економіка: Виникнення нових форм бізнесу, де ШІ буде виступати як самостійний учасник ринку.

16.5.2. Праця: Зміни на ринку праці, оскільки роботи з правосуб'єктністю можуть конкурувати з людьми за робочі місця.

16.5.3. Соціальне життя: Зміна способу взаємодії людей з технологіями, що може призвести до нових форм соціальних відносин.

Ці зміни можуть бути як позитивними (наприклад, зростання ефективності), так і негативними (наприклад, збільшення безробіття).

Питання надання правосуб'єктності ШІ та робототехніці є одним із найскладніших викликів сучасності. Воно потребує комплексного підходу, який враховує юридичні, етичні, технологічні та соціальні аспекти. Поки що технології не досягли рівня, коли ШІ може бути визнаний повноцінним суб'єктом права, але розвиток у цьому напрямку триває. У майбутньому

суспільству доведеться знайти баланс між інноваціями та захистом людських цінностей.

Структура дисертації зумовлена метою й завданнями дослідження та складається з вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 273 сторінки, з яких основного тексту – 200 сторінок. Список використаних джерел налічує 263 найменувань і становить 63 сторінки, додатки – 10 сторінок.

К.ю.н., доц. Губарєв С.В.: Чому інститут правосуб'єктності юридичної особи потребує переосмислення в сучасних умовах?

Відповідь: Дякую за питання!

Інститут правосуб'єктності юридичної особи залишається архаїчним у своєму розвитку, зберігши основні риси кінця ХІХ – початку ХХ століття. Сучасні суспільні та економічні зміни, зокрема галузева подрібненість права і зростаюча роль юридичних осіб у світовій економіці, вимагають переосмислення цього інституту. Потрібно не тільки систематизувати поняття правосуб'єктності, а й дослідити її взаємозв'язки з іншими правовими категоріями, щоб врахувати нові реалії правозастосування та наукового пізнання.

К.ю.н., доц. Вінгловська О.І.: Які, на вашу думку, основні етапи формування правосуб'єктності юридичної особи?

Відповідь: Дякую за питання!

Формування правосуб'єктності юридичної особи проходить такі ключові етапи: створення юридичної особи — визначення її організаційно-правової форми та установчих документів; державна реєстрація — внесення інформації до Єдиного державного реєстру юридичних осіб; отримання необхідних ліцензій та дозволів — якщо діяльність юридичної особи підпадає під спеціальне регулювання; початок діяльності — реалізація юридичною особою своїх прав та обов'язків у межах правового поля; модифікація правосуб'єктності — внесення змін до статутних документів, реорганізація чи ліквідація.

К.ю.н., доц. Горелова В.Ю.: Як ви вважаєте, які фактори можуть обмежувати правосуб'єктність юридичних осіб?

Відповідь: Дякую за питання!

Обмеження правосуб'єктності юридичних осіб можуть бути встановлені державою, судовими рішеннями або договірними умовами. Основними факторами, що впливають на це, є:

Ліцензійні вимоги та спеціальні дозволи – деякі види діяльності (наприклад, фінансові послуги, медицина) потребують спеціального дозволу.

Санкції та обмежувальні заходи – держава або міжнародні організації можуть запроваджувати санкції, що обмежують діяльність компаній.

Судові обмеження – у разі порушення юридичною особою законодавства суд може накласти певні обмеження, зокрема заборонити здійснення окремих видів діяльності.

Договірні зобов'язання – компанії можуть добровільно обмежувати свою правоздатність у межах корпоративних угод, франчайзингу або міжнародних контрактів.

Таким чином, правосуб'єктність юридичних осіб не є абсолютною та може змінюватися під впливом правових і регуляторних механізмів.

К.ю.н., доц. Шабалін А.В.: Скажіть, будь ласка, чи може штучний інтелект мати правосуб'єктність, аналогічну юридичній особі?

Відповідь: Дякую за питання!

Наразі правова система не передбачає самостійної правосуб'єктності штучного інтелекту. Однак існує кілька можливих підходів до цього питання. Штучний інтелект як об'єкт права – у цьому випадку він розглядається як інструмент, а відповідальність за його дії несуть його власники чи розробники. Штучний інтелект як суб'єкт обмеженої правосуб'єктності – подібно до юридичних осіб, коли відповідальність може бути розподілена між розробниками, власниками та користувачами. Штучний інтелект як окремий юридичний статус – теоретично можливий варіант, який потребує розробки нових законодавчих механізмів.

Таким чином, питання правосуб'єктності ШІ залишається відкритим і вимагає подальших наукових досліджень та законодавчого врегулювання.

І. Цьомра Володимир докладно відповів на усі поставлені запитання, обґрунтувавши свою авторську позицію.

Після відповідей на запитання виступили:

Рецензенти:

Рецензент Горелкіна Кіра Георгіївна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри державно-правових та гуманітарних наук навчально-наукового гуманітарного інституту.

Рецензент дав позитивну оцінку науковій праці здобувача. *Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації В.Ю. Цьомри, зумовлена науковим апаратом дослідження, поданим через мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження.*

Метою дисертаційного дослідження є комплексне дослідження основних етапів формування правосуб'єктності юридичної особи на підставі аналізу та синтезу відповідних галузевих підходів та концепцій, що стосуються проблем формування правосуб'єктності юридичних осіб – суб'єктів господарського та інших галузей права.

Об'єктом дисертаційного дослідження є суспільні відносини, що виникають при формуванні правосуб'єктності новостворюваної юридичної особи.

Предметом дослідження є теоретико-правові аспекти формування правосуб'єктності юридичної особи.

Загальний аналіз дисертаційного дослідження свідчить, що визначені дисертантом завдання було виконано, а мету дослідження – досягнуто.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація Цьомри Володимира

Юрійовича «Теоретико-правові аспекти формування правосуб'єктності юридичної особи» є науково обґрунтованою роботою, що базується на системному аналізі широкого кола нормативно-правових актів, судової практики, наукових концепцій та емпіричних матеріалів.

Достовірність отриманих результатів забезпечена застосуванням комплексного методологічного підходу, який включає: гносеологічний метод – для розробки понятійного апарату дослідження, визначення ключових категорій правосуб'єктності юридичних осіб; аналіз і синтез – для систематизації та узагальнення теоретичних концепцій; порівняльно-правовий метод – для вивчення правових систем інших країн у контексті формування правосуб'єктності юридичних осіб; формально-логічний метод – для розкриття змісту правоздатності, дієздатності, деліктоздатності юридичних осіб та їхньої взаємодії; історико-правовий метод – для аналізу еволюції інституту правосуб'єктності юридичних осіб; емпіричні методи – для вивчення правозастосовної практики, зокрема аналізу судових рішень, що підтверджують дієвість висновків автора.

Вказане свідчить про цілісність, комплексність та теоретичну і практичну значущість роботи, достатній ступінь наукової обґрунтованості сформульованих у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій.

Обґрунтованість сформульованих у дисертації наукових положень підтверджується такими чинниками: дослідження базується на широкій джерельній базі, що включає понад 260 наукових праць, нормативно-правові акти України, міжнародні документи, судові рішення та матеріали практичної діяльності юридичних осіб; кожен висновок підкріплений відповідними доктринальними положеннями, аналізом національного законодавства та судової практики; дисертант послідовно доводить свої наукові гіпотези, використовуючи логічні зв'язки між теоретичними концепціями та практичними аспектами правосуб'єктності юридичних осіб; аргументація чітко викладена, а наукові положення системно структуровані, що забезпечує їхню внутрішню логічність.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих в дисертації В.Ю. Цьомри виражається в обґрунтуванні нових підходів до розуміння правосуб'єктності юридичних осіб, розробці авторських визначень, а також формулюванні практичних рекомендацій щодо вдосконалення законодавства. Робота містить концептуально нові теоретичні та практичні положення, які мають значення для подальшого розвитку загальної теорії права, цивільного, господарського та адміністративного права.

Основна цінність дисертаційної роботи полягає в тому, що в ній запропоновано нове визначення поняття правосуб'єктності юридичної особи, яке ґрунтується на взаємозв'язку правоздатності, дієздатності та деліктоздатності, а також враховує новітні тенденції цифрової трансформації. Сформовано нову класифікацію правосуб'єктності юридичних осіб, яка

включає: цивільну правосуб'єктність – здатність юридичної особи мати майнові права, укласти цивільно-правові договори, володіти та розпоряджатися майном; господарську правосуб'єктність – участь юридичної особи у господарських відносинах, підприємницькій діяльності, укладенні угод, веденні господарської діяльності; адміністративну правосуб'єктність – здатність юридичної особи виступати учасником адміністративно-правових відносин, отримувати ліцензії, дозволи, брати участь у регулюванні публічних інтересів; трудову правосуб'єктність – здатність юридичної особи виступати роботодавцем, укласти трудові договори, регулювати соціально-трудова відносини; міжнародну правосуб'єктність – участь юридичних осіб у міжнародних правовідносинах, укладенні міжнародних договорів, веденні зовнішньоекономічної діяльності. Розроблено концепцію обмеженої правосуб'єктності юридичних осіб, яка передбачає можливість встановлення державних, договірних і судових обмежень у діяльності суб'єкта права.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях. Основні результати дисертаційного дослідження викладені у наукових працях, зокрема у 21 публікаціях: 15 статтях та 6 тезах доповідей на конференціях.

Практичне значення одержаних результатів полягає, зокрема, у використанні отриманих результатів у подальшому дослідженні проблем науки теорії права, цивільного, господарського та адміністративного права, а також суміжних галузей права, правотворчості, правозастосовної діяльності та навчальній діяльності під час розробки підручників і навчальних посібників, їх окремих розділів та структурних частин із дисциплін «Теорія держави і права», «Цивільне право», «Господарське право», «Адміністративне право» тощо.

Одержані результати наукового дослідження можуть бути використаними в процесі подальшого дослідження проблем науки теорії права, цивільного, господарського та адміністративного права, а також в процесі написання монографій, підручників, посібників з права, виконанні магістерських, дипломних, курсових робіт, розробці концепцій розбудови системи вищої освіти України.

Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам МОН України.

Загалом, оцінюючи позитивно рецензовану дисертацію, необхідно зауважити, що *низка її положень потребують часткового уточнення, глибшого аналізу або обґрунтування.*

1. Дисертація містить детальний аналіз правосуб'єктності юридичних осіб, однак визначення ключових понять, зокрема «правосуб'єктність юридичної особи», «обмежена правосуб'єктність», «спеціальна правоздатність», подані в різних розділах, що може ускладнювати сприйняття матеріалу. Варто уніфікувати та систематизувати понятійний апарат, виділити окремий підрозділ, присвячений термінології.

2. Робота розглядає правосуб'єктність юридичних осіб у різних галузях права (цивільному, господарському, адміністративному, міжнародному). Однак у деяких розділах відсутній чіткий поділ між загальнотеоретичним аналізом і його галузевими проявами. слід чіткіше розмежувати загальнотеоретичний рівень аналізу та галузеві аспекти правосуб'єктності юридичних осіб.

3. Значну увагу приділено питанню можливості надання правосуб'єктності штучному інтелекту (ШІ). Проте ця тема ще не має достатньої юридичної бази в міжнародному та національному праві, що ускладнює її комплексний аналіз. Дисертант розглядає можливість правосуб'єктності ШІ за аналогією з юридичною особою, проте ця аналогія є дискусійною, оскільки ШІ не має волі та самостійної відповідальності в традиційному юридичному сенсі

Водночас зазначені зауваження, в основному, мають рекомендаційний характер. А їх наявність не знижує достовірності основних наукових здобутків, висновків і рекомендацій, що містяться в рецензованій дисертації, не спростовує її загальної концепції та положень, що становлять наукову новизну дослідження й виносяться на захист.

Відтак, дисертація В.Ю. Цьомри, подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право на тему «Теоретико-правові аспекти формування правосуб'єктності юридичної особи» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, у якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують важливі для права конкретні завдання з урахуванням надбань правової науки, результатів аналізу судової практики розкрити поняття та зміст категорії «правосуб'єктність юридичної особи» і розробити науково обґрунтовані пропозиції для його удосконалення.

Загалом за результатами ознайомлення із роботою можна зробити висновок, що дисертація на тему: «Теоретико-правові аспекти формування правосуб'єктності юридичної особи» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор Цьомра Володимир Юрійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю «Право».

Рецензент Добрянська Н.В., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри державно-правових та гуманітарних наук навчально-наукового гуманітарного інституту позитивно оцінила представлену дисертаційну роботу та зазначила, що її зміст відповідає обраній темі.

Метою дисертаційного дослідження є комплексне дослідження основних етапів формування правосуб'єктності юридичної особи на підставі аналізу та синтезу відповідних галузевих підходів та концепцій, що

стосуються проблем формування правосуб'єктності юридичних осіб – суб'єктів господарського та інших галузей права.

Об'єктом дисертаційного дослідження є суспільні відносини, що виникають при формуванні правосуб'єктності новостворюваної юридичної особи.

Предметом дослідження є теоретико-правові аспекти формування правосуб'єктності юридичної особи.

Загальний аналіз дисертаційного дослідження свідчить, що визначені дисертантом завдання було виконано, а мету дослідження – досягнуто.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження Цьомри Володимира Юрійовича «Теоретико-правові аспекти формування правосуб'єктності юридичної особи» є науково обґрунтованим та емпірично підтвердженим дослідженням, яке базується на глибокому аналізі теоретичних концепцій, нормативно-правових актів, судової практики та реальних прикладів правозастосування.

Достовірність і наукова цінність отриманих результатів забезпечується ґрунтовним теоретико-методологічним підходом, широким використанням наукових джерел, логічною структурованістю роботи та апробацією її основних положень у науково-практичній діяльності.

У дисертації розроблено нове визначення правосуб'єктності юридичної особи, яке враховує її динамічний характер та вплив новітніх технологій. Висновки щодо взаємозв'язку правоздатності, дієздатності та деліктоздатності юридичних осіб є обґрунтованими завдяки їх порівняльному аналізу в різних правових системах.

Запропонована класифікація правосуб'єктності (цивільна, господарська, адміністративна, трудова, міжнародна) підтверджується аналізом чинного законодавства України та зарубіжних правових систем. Сформульовані критерії, за якими розмежовуються ці види правосуб'єктності, мають практичне застосування, що підтверджує їхню наукову та практичну цінність.

Основні положення дисертації оприлюднені на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях, що підтверджує їхню наукову значущість та відповідність сучасним тенденціям правової науки.

Достовірність отриманих результатів підтверджується використанням широкого методологічного інструментарію; залученням практичних матеріалів та судової практики; апробацією наукових положень на конференціях та в публікаціях; обґрунтованістю пропозицій щодо вдосконалення законодавства.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження Цьомри Володимира Юрійовича «Теоретико-правові аспекти формування правосуб'єктності юридичної особи» є ґрунтовним і комплексним аналізом проблеми правосуб'єктності юридичних осіб. Запропоновано концепцію гнучкої правосуб'єктності, яка

дозволяє юридичним особам динамічно змінювати свій правовий статус залежно від правового режиму, ринкових умов, регуляторних обмежень тощо. Це дає змогу диференційовано підходити до регулювання діяльності різних типів юридичних осіб, зокрема стартапів, соціальних підприємств та інноваційних організацій.

Доведено, що класичне розуміння деліктоздатності юридичних осіб потребує перегляду у зв'язку із розвитком нових форм відповідальності, зокрема штучного інтелекту та колективних корпоративних рішень.

Уточнено структуру правосуб'єктності юридичних осіб, яка включає такі компоненти: правоздатність – здатність юридичної особи мати права та обов'язки; дієздатність – можливість юридичної особи реалізовувати свої права; деліктоздатність – здатність нести юридичну відповідальність за порушення правових норм.

Доведено, що правосуб'єктність юридичних осіб може бути динамічною, тобто змінюватися залежно від змін у законодавстві, фінансового стану юридичної особи, її реорганізації чи ліквідації. Обґрунтовано необхідність удосконалення механізмів державної реєстрації юридичних осіб, зокрема запровадження електронних систем реєстрації та управління корпоративними правами через державні реєстри.

Запропоновано новий підхід до індивідуалізації правосуб'єктності юридичних осіб, який базується на сукупності таких факторів: вид юридичної особи та її організаційно-правова форма; державна реєстрація та ліцензування; установчі документи (статут, установчий договір); внутрішня структура та управління; майновий стан юридичної особи; участь у міжнародних правовідносинах та стандартах.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях. Основні результати дисертаційного дослідження викладені у наукових працях, зокрема у 21 публікаціях: 15 статтях та 6 тезах доповідей на конференціях.

Практичне значення одержаних результатів полягає, зокрема, у використанні отриманих результатів у подальшому дослідженні проблем науки теорії права, цивільного, господарського та адміністративного права, а також суміжних галузей права, правотворчості, правозастосовної діяльності та навчальній діяльності під час розробки підручників і навчальних посібників, їх окремих розділів та структурних частин із дисциплін «Теорія держави і права», «Цивільне право», «Господарське право», «Адміністративне право» тощо.

Одержані результати наукового дослідження можуть бути використаними в процесі подальшого дослідження проблем науки теорії права, цивільного, господарського та адміністративного права, а також в процесі написання монографій, підручників, посібників з права, виконанні магістерських, дипломних, курсових робіт, розробці концепцій розбудови системи вищої освіти України.

Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам МОН

України.

Загалом, оцінюючи позитивно рецензовану дисертацію, необхідно зауважити, що низка її положень потребують часткового уточнення, глибшого аналізу або обґрунтування.

1. У дисертації використано порівняльно-правовий метод, однак аналіз правосуб'єктності юридичних осіб у зарубіжних країнах подано фрагментарно. Варто розширити порівняльно-правовий аналіз, залучивши більше матеріалів щодо правосуб'єктності юридичних осіб у країнах ЄС, США, Канади, особливо у сфері цифрового права.

2. Дисертант формулює пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання правосуб'єктності юридичних осіб, проте не всі пропозиції супроводжуються прогнозами щодо їхнього впливу на правозастосовну практику. необхідно надати більш детальний аналіз можливих наслідків запропонованих змін, наприклад, у сфері господарського права, ліцензування чи державного контролю.

3. У роботі зустрічаються неконвенційні терміни, наприклад, «динамічна правосуб'єктність», «елементи правового коду юридичної особи», які не завжди супроводжуються поясненням. необхідно пояснити значення таких термінів та вказати, чи вони є авторськими.

Водночас зазначені зауваження, в основному, мають рекомендаційний характер. А їх наявність не знижує достовірності основних наукових здобутків, висновків і рекомендацій, що містяться в рецензованій дисертації, не спростовує її загальної концепції та положень, що становлять наукову новизну дослідження й виносяться на захист.

Отже, за результатами ознайомлення із роботою можна зробити висновок, що дисертація на тему: «Теоретико-правові аспекти формування правосуб'єктності юридичної особи» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор Цьомра Володимир Юрійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю «Право».

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

к.ю.н. Коваль А.М.

Зазначила, що автором на належному науковому рівні розглянуто основні теоретико-правові аспекти формування правосуб'єктності юридичної особи. Запропонувала затвердити позитивний висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів зазначеної дисертації та рекомендувати її до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за

спеціальністю 081 «Право».

д.ю.н., проф. Луценко Ю.В.

Підтримую роботу, вона досить цікава, своєчасна, несе суттєвий внесок в розвиток галузей цивільного, господарського та адміністративного права і є досить актуальною на сучасному етапі розвитку системи українського законодавства в системі формування правосуб'єктності юридичної особи. З наукової точки зору, робота містить досить ґрунтовні положення задекларовані у науковій новизні. Запропонував затвердити позитивний висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів зазначеної дисертації та рекомендувати її до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент Бортняк Катерина Василівна, доцент кафедри державно-правових та гуманітарних наук навчально-наукового гуманітарного інституту.

Дисертаційне дослідження Володимира Юрійовича Цьомри є ґрунтовною науковою працею, присвяченою актуальній проблемі правосуб'єктності юридичної особи. Робота відзначається високим рівнем теоретичного опрацювання, методологічною глибиною та міждисциплінарним підходом до вивчення обраної теми.

З огляду на зростаючу роль юридичних осіб у правовій системі, дослідження формування їхньої правосуб'єктності має важливе значення як у теоретичному, так і в практичному аспекті. Автор у своїй роботі виявив глибоке розуміння не лише теоретичних засад, але й практичних аспектів правосуб'єктності юридичних осіб, що є особливо важливим у контексті сучасних змін у законодавстві України та процесів євроінтеграції.

Дисертант проводить комплексний аналіз поняття правосуб'єктності юридичних осіб, розглядаючи її через призму цивільного, господарського, адміністративного, трудового та міжнародного права. Такий підхід дозволяє найбільш повно розкрити сутність цього правового феномену та надати практичні рекомендації щодо його вдосконалення.

Розкриттю теми дослідження та виконанню поставлених завдань сприяла послідовно вибудована структура дисертації. Робота має логічну і добре структуровану композицію. Важливо відзначити, що кожен розділ містить конкретні висновки, що свідчить про цілісність і завершеність дослідження.

Дисертація складається з трьох розділів, у яких автор послідовно висвітлює:

- історичні аспекти становлення правосуб'єктності юридичних осіб;
- особливості її формування на сучасному етапі;
- проблематику галузевих обмежень правосуб'єктності та можливості їх подолання;

- перспективи правового регулювання цієї сфери, зокрема в контексті розвитку штучного інтелекту.

Здобувач виявив високу наукову обізнаність у питаннях теорії права, а також вільне володіння законодавчим матеріалом і судовою практикою, що підтверджується великим обсягом використаних джерел.

Дослідження є вкрай актуальним, оскільки правосуб'єктність юридичних осіб є основним елементом їхнього правового статусу та безпосередньо впливає на можливості реалізації їхніх прав та обов'язків у правовідносинах.

У сучасному правовому полі існує низка проблем, пов'язаних із визначенням меж правосуб'єктності юридичних осіб, особливо в контексті розвитку нових видів суб'єктів права, таких як транснаціональні корпорації, об'єднання юридичних осіб, а також штучний інтелект.

Дисертант пропонує власне бачення вирішення цих проблем, обґрунтовуючи необхідність системного підходу до регулювання правосуб'єктності юридичних осіб, а також розглядаючи перспективи правосуб'єктності штучного інтелекту як потенційного суб'єкта права.

Дисертація містить значну кількість нових наукових положень, серед яких варто виокремити:

1. Уточнене поняття правосуб'єктності юридичної особи як системи індивідуальних ознак, що визначають її як суб'єкта права та закріплюють її правовий зв'язок із зовнішнім середовищем.

2. Обґрунтування класифікації правосуб'єктності юридичних осіб на цивільну, господарську, адміністративну, трудову та міжнародну.

3. Визначення правоздатності юридичної особи як можливості бути носієм прав та обов'язків незалежно від фактичної діяльності.

4. Формування авторського підходу до структури дієздатності юридичних осіб, що включає правонабувальну, правореалізуючу, правовиконавчу та праворозпорядчу складові.

5. Запропоновану класифікацію обмежень правосуб'єктності юридичних осіб на законодавчі, договірні та деліктні.

6. Новий підхід до визначення правосуб'єктності філій та представництв юридичних осіб.

7. Науково обґрунтовану концепцію правосуб'єктності штучного інтелекту як потенційного суб'єкта права.

Робота містить як теоретичні, так і практичні рекомендації, що можуть бути використані в законодавчій та правозастосовній діяльності.

Цьомра В.Ю. виявив здібності до наукового пошуку, вміння детально досліджувати та аналізувати проблематику й розробляти напрями її вирішення, робити узагальнення і висновки. Дисертант на високому рівні володіє загальнонауковими та спеціальними методами досліджень, застосовує сучасні інформаційні засоби і технології, має відповідну теоретичну й методичну підготовку.

У роботі над дисертаційним дослідженням Володимир Юрійович зарекомендував себе як старанний та сумлінний фахівець, здатний творчо працювати над розв'язанням важливих науково-практичних проблем. Крім того, здобувач показав свої найкращі людські якості: ініціативність, наполегливість, працелюбність, здатність до творчого мислення, науковий та культурний рівень.

Загалом дисертаційне дослідження Цьомри В.Ю. я, як науковий керівник, оцінюю позитивно. Хочу підкреслити, що це самостійне, завершене дослідження, яке має наукову новизну й практичну значущість і містить положення, які захищаються вперше. Стиль, мова викладення матеріалу дисертаційного дослідження, аргументація висновків та пропозицій здійснено на високому теоретичному рівні. Думки автором викладено продумано, послідовно, виражено і логічно. У роботі з науковим керівником виявив вміння аналітично підходити до зауважень, аргументовано їх враховувати.

Методологічна база дослідження побудована на системному підході, що дозволило дисертанту всебічно вивчити проблему формування правосуб'єктності юридичної особи. Використання різноманітних методів сприяло глибокому аналізу теми як з точки зору національного законодавства, так і зарубіжної практики. А саме, дисертаційне дослідження базується на комплексному методологічному підході, що включає: формально-юридичний метод (аналіз законодавства та судової практики); порівняльно-правовий метод (зіставлення правосуб'єктності юридичних осіб у різних країнах); історико-правовий метод (аналіз еволюції поняття правосуб'єктності); міждисциплінарний підхід (використання досягнень економіки, соціології та штучного інтелекту).

Результати дисертації опубліковані автором у 20 наукових працях, зокрема у 14 статтях, що опубліковані у фахових виданнях України, наукових періодичних виданнях, що включені до міжнародної наукометричної бази Web of Science (у тому числі 1 – у наукових періодичних виданнях інших держав, які входять до організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу) та у 6 тезах доповідей на конференціях.

Дисертація Цьомри Володимира Юрійовича є високоякісним науковим дослідженням, яке має значний практичний і теоретичний внесок у розвиток цивільного права, зокрема шляхом ґрунтовного аналізу теоретико-правових аспектів формування правосуб'єктності юридичної особи, що сприяє вдосконаленню правового регулювання даного правового інституту. Робота виконана на високому науковому рівні, містить глибокий аналіз, обґрунтовані висновки та рекомендації. Автор продемонстрував вміння самостійно вирішувати складні наукові завдання, проводити аналіз нормативно-правових актів, робити логічні висновки та пропонувати шляхи вдосконалення законодавства.

Практична цінність роботи є надзвичайно високою. Результати дослідження можуть бути використані в таких сферах:

- у науково-дослідній діяльності з теорії права та галузевих правових дисциплін;
- у правотворчості при розробці нормативно-правових актів, що регулюють статус юридичних осіб;
- у юридичній освіті під час викладання дисциплін «Теорія держави і права», «Господарське право», «Цивільне право» тощо;
- у судовій практиці та правозастосовній діяльності щодо визначення обсягу правосуб'єктності юридичних осіб.

Дисертаційна робота Володимира Юрійовича Цьомри є цілісним і завершеним дослідженням, що має високий науковий рівень та значний внесок у розвиток правової науки.

На підставі зазначеного вище можна стверджувати, що дисертаційна робота Цьомри В.Ю. на тему «Теоретико-правові аспекти формування правосуб'єктності юридичної особи» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке вносить вагомий вклад у наукову розробку проблем цивільного, господарського та корпоративного права, в контексті питання щодо теоретико-правові аспекти формування правосуб'єктності юридичної особи. Робота вирізняється як теоретичними досягненнями, так і практичним значенням.

Враховуючи актуальність, новизну, теоретичну і практичну значущість одержаних дисертантом наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, практичну спрямованість висновків, вважаю, що дисертаційна робота Цьомри Володимира Юрійовича: на тему «Теоретико-правові аспекти формування правосуб'єктності юридичної особи», що подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є завершеною науковою працею й відповідає вимогам, визначеним постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

З огляду на вищевикладене, можна рекомендувати дисертаційну роботу Цьомри Володимира Юрійовича до захисту з присудженням наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

У результаті попередньої експертизи дисертації В.Ю.Цьомри і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Цьомри Володимира Юрійовича на тему: «Теоретико-правові аспекти формування правосуб'єктності юридичної особи».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів

дисертація В.Ю. Цьомри відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи

25

доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Цьомри Володимира Юрійовичана на тему: «Теоретико-правові аспекти формування правосуб'єктності юридичної особи» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

4. Затвердити головою разової ради Псткова Сергія Валерійовича, доктора юридичних наук, професора і рецензентами Губарева Сергія Володимировича, кандидата юридичних наук, доцента та Горелову Вероніку Юрїївну, кандидата юридичних наук, доцента.

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації

Цьомри Володимира Юрійовичана:

«За» – 13. I

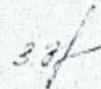
«Проти» – немає.

«Утримались» – немає.

Презентація Цьомри В.Ю. додається.

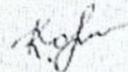
Головуючий засідання:

Завідувач кафедри державно-
правових та гуманітарних наук
навчально-наукового
гуманітарного інституту,
кандидат історичних наук,
доцент

Зореслава ЗАХОЖАЙ

Секретар засідання
Кандидат юридичних наук,
доцент

Кіра ГОРЕЛКІНА

